

од северозападне струје скрећу према обали и у унутрашњост копна, где се до била босанских планина више осећају као долински ветрови.

О честини ветрова различите јачине може се споменути ово: у јануару има највише маина и слабих ветрова (брзина 0 до 2·0 м/сек.) у Алпима и на крањском кршу, Ердељу, северним Карпатима, нашем делу Барање и славонској равници између Папука и Фрушке Горе, од 770 до 600 на хиљаду. Насупрот томе имају највише ветрова умерене јачине (3·5 до 8·0 м/сек.) Далмација, Херцеговина, и југозападни крај Босне, затим предели Горње и Доње Аустрије, северно од Дунава, са јужном половином Ческе и Моравске, североисточни Карпати са Галицијом, од 650 до 400, и западна половина Баната, преко 400, а највише снажних и бурних ветрова (преко 10 м/сек) има југозападни део наше државе до линије Фужине-Травник-Гацко, 190 до 60, и две друге напред споменуте велике области: нарочито Доња Аустрија и предео око Малих Карпата (100 до 120), као и најисточнији део Галиције (90 до 115). У јуну су слични услови, али је честина код свих група јачине ветрова нешто мања но зими, са изузетком Баната и Бачке, где је честина умерених ветрова већа но што је у јануару.

При крају своје расправе, Дефант се дотиче питања о постојаности ваздушних струја, о аномалијама код горских и долинских ветрова, и о ветровима у Банату. Последњи су с тога интересантни што најчешће дувају са Југа и Југоистока и што често имају доста велику снагу, када их зову „кошавом“. О њој има исти назор као и Рона.

П. Вујевић.

Цвијић Јован: Насеља српских земаља. Књига X, издаје Српска Краљ. Академија, у Београду. Штампано у Државној Штампарии Краљ. Срба, Хрвата и Словенаца, 1921. 16°, IV+587 стр., 2 табле скица и 11 табли фотографија изван текста. 20 динара.

Обухвата три рада. † *Михаило Драић, Гружа, антропогеографска истраживања* (стр. 150—382, 6 профила, 4 скице). Темелна студија због чега је за жаљење прерана смрт пишчева. Први део је посвећен рељефу, економским приликама, насељима и становништву, а други пореклу сваке породице у 58 великих насеља. Басен Груже, југоисточно од Рудника, чини потпуну географску целину. Писац ту налази исте језерске површи као и у Шумадији, и доводи их у везу са насељима (пиносавска површ 54% качерска 42·7% од свих насеља). Становништво се бави земљорадњом. Селске шуме и Рудник, који је у близини, омогућавају гајење свиња. Удаљена од путева још за време Турака, насеља су тежила да се спусте у долине. Становништво је највећим делом досељено. Старинци представљају само 6·5% од целокупног броја породица. Остале су породице досељене од Сјенице (22·49%) и из Старог Влаха (13·41%), из Метохије, Колашина и од Новог Пазара (10·91%). Знатно досељавање, које је отпочело за време аустријске окупације (1718—39 г.), достигло је максимум 1809. г., за време Карађорђевићевих ратова. — *Андрија Јовићевић, Плавско—гусињска област, Полимље, Велика и Шекулар* (стр. 383—581). Област 40 км. дугачка, 20 км. широка; обухвата котлине Плава и изворне делове Лима; има две вароши и 27 села. Писац говори о рељефу и о суровој клими (у октобру 1 м. снега), о полупастирској економији, о насељима и становништву. Муслимани превлађују (80%). Православни су у већини само у долинама Брезовице и Горње Ржанице. Они су најстарији елемент. Досељеници из Скадра

или из Црне Горе врло често су примали Ислам да би на тај начин дошли до земље или да не би постали чифчије. Католика (3·5%) има само у Вишњеви, Клименти (Малисори). И једни и други имају славу. Велику, на десној обали Лима, и Полимље, на левој обали, искрчили су православни. Докле је Шекулар био моћан, можда пре боја на Косову, сва се лимска долина, по предању, звала „Војводина Шекулар“. Од XVII века она је дала многобројне досељенике Староме Влаху. — *Боривоје Ж. Милојевић, Јужна Македонија* (стр. 1—147). Докторска теза, са потпуно поузданим научним духом. Писац проучава југозападну Македонију, област која се пружа од преспанске и костурске котлине на западу до кукушке површи на истоку. У првом делу излаже антропогеографске факторе; у другом, групише и објашњава антропогеографска факта. Становништво је словенско и православно у већини. Статистичке таблице (стр. 14—38) приказују преимућство Словена Муслимана у области Меглена (3687 кућа), Турака у области Острова (5328 кућа), грцизираних Словена у области Лугадиња (1720 кућа). Словени су се досељавали са Југозапада (XVII. в.) и са Севера (XVIII и XIX в.). Одлазили су у Шумадију (XIX в.). Турци се враћају у Малу Азију (50 породица напустило је Суботско после 1913. г.) Словени, којима су Турци често отимали добру земљу, живе на чифлуцима, гаје дукан и винову лозу на површима, а кукуруз, памук и дуд у равници. Читлучка села су геометријских облика и пружају се у подножју планина, по дну басена или долина, или на површима. Словени су очували задруге и славу.

(Из Bibliographie Géographique, 1920—1921.,
превео Б. М. Дробњаковић).

И. Шатењо.

Цвијић Јован, Насеља српских земаља. Књига XI, издаје Српска Краљ. Академија Наука, у Београду. Штампано у Државној Штампарии 1922. 16°, 4+284. Регистар топографских, породичних и племенских имена, 9 табли и фотографија и једна карта црногорског приморја 1:150.000 изван текста. 20 динара.

Ова књига *Насеља* има два рада. Први је: *Андрије Јовићевића, Црногорско Приморје и Крајина*. Ова се област налази између Скадарског Језера, Јадранског Мора, Бојане и Сутормана. Крајина је окренута према Скадарском Језеру а Приморје према мору. Становништво, изузев једне трећине у Крајини, досељено је из Црне Горе и из Малесије. Чак су и досељеници из Малесије једним делом били српскога порекла. Насељавали су се у Арбанију у доба моћи Краљевине Зете па до XV века. Турско освајање и продирање потиснуло их је према Северу, и област је делом поарбанашена. У Крајини само православни говоре српски. Утицај Скадра осећа се и то у корист арбанашког живља, које често има српска имена као Поповићи, Вученићи, Перовићи. Област је са медитеранском карактеристиком; гаји се маслина, винова лоза, кестен. Наводнавање игра велику улогу. Водом за натапање служи се слободно, по међусобним правилима, сваки, до чије земље може доћи, и нико је не сме узаптити и спречити. Врше се локална сточарска кретања; стада коза слазе са планина и проводе зиму у околини Улциња и Бара. Риболовом и превозом бави се један део становништва. Улцињ који нема више од 30—40 лађица, некада је био напредно пристаниште. Дуго је био полазна тачка у поморском саобраћају са Цариградом. Најугледније куће у области најчешће припадају становништву које се у Цариграду обогатило. — Други је рад *Николе Зво-*

9*

нимира Бјеловучића : Полуострво Рат (Пељешац) (стр. 171—248, 3 шеме, 1 скица). Монографија са великим бројем историских обавештења. Полуострво је 1333. г. Стеван Душан продао Дубровачкој Републици. Становништво, које није могло трпети нове господаре, избегло је у Босну и у Захумље (Херцеговина) својој православној браћи. Остали су само најсиромашнији. Али и они су се бунили (1346. и 1362. г.) и устајали противу свештеника и францишканских калуђера који су покушавали да им промене веру, и делом су се исељавали. Дубровчани су организовали насељавање области: помагали су досељенике и прихватили оне који су, у XV и XVI в., бежали испред Турака. Стање „колони“ било је бедно: сељак је био везан за земљу; половину приноса са земље морао је дати господару, а своје кћери слати у службу дубровачким породицама. Положај сељака поправио се тек када су Французи окупирали Далмацију. Данас становништво поглавито живи од гајења винове лозе и маслине, као и од морепловства. У знатном се броју исељавају у Америку.

(Из *Bibliographie Géographique*, за 1922. г., ст. 205. — 6.,
превео Б. М. Дробњаковић).

И. Шатењо.

Д-р Бор. Дробњаковић : Постанак насеља и порекло становника у Смедеревском Подунављу. (Прештампано из „Зборник радова посвећен Јовану Цвијићу поводом тридесетпетогодишњице научног рада од пријатеља и сарадника“. Државна Штампарија Краљев. Срба, Хрвата и Словенаца, Београд — 1924, стр. 1—11.).

Смедеревско Подунавље је северо-источни део Шумадије, земљиште готово заравњено, са мало шуме. Знатно је било насељено још у римско доба, нарочито због *Царског — Цариградског Друма* дуж кога се налазе остаци римских насеобина. Морава је била пловна, и поред ње такође има трагова римских насеобина. У Средњем Веку, нарочито за владе српских деспота, Смедер. Подунавље је било важан културно-политички центар. Код престонице Смедерева, од Царског Друма одвајао се је други који је ишао кроз Шумадију на Крушевац и Приштину. Велики догађаји, који су се одиграли овуда у време турске најезде, оставили су трагове у многим опустелим насељима, кућеринама, црквицама и др. Становништво је се одавде много расељавало „преко“, бегало по склоњенијим местима и одвођено у ропство.

У време турске управе становништво и насеља су била нестална. Цариградски Друм је од Гроцке ишао кроз средину области на Коларе и Паланку. Путници, пролазећи њиме из Европе за Цариград, казују да је област била пуста, под шумом и пуна хајдука. Насеља су уопште била врло ретка и слабо насељена. У насељима поред друма било је доста турског становништва све до 18. века.

Све до пред Први Устанак становништво је долазило и одлазило, насељавало поједине положаје, са њих се премештало и заузимало нове. Од 27 данашњих насеља помиње се свега осам у време аустријске окупације пре половине 18. века. Досељавање новог становништва у већем броју било је од друге половине 18. века. То се наставља све до првих десетина 19. века, када су сва насеља била на положајима, на којима су и данас ($\frac{1}{4}$ данашњих насеља постала су тада). Од 700 породица и 4200 кућа, колико сада има у целој области, на стариначке породице долази свега 34 породице са 340 кућа (8,3% од целокупног броја становника). Све је остало досељено.